

De ontwikkeling van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk

Author(s)

Metz, Judith

DOI

[10.18352/jsi.431](https://doi.org/10.18352/jsi.431)

Publication date

2016

Document Version

Final published version

Published in

Journal of Social Intervention: Theory and Practice

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Metz, J. (2016). De ontwikkeling van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25(1), 47-70. <https://doi.org/10.18352/jsi.431>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2016 – Volume 25, Issue 1, pp. 47–70
<http://doi.org/10.18352/jsi.431>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Utrecht University of Applied Sciences,
Faculty of Society and Law, in cooperation with
Utrecht University Library Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Dr. **Judith Metz** is lector Youth Spot – jongerenwerk
aan het Amsterdams Kenniscentrum Maatschappelijke
Innovatie van de Hogeschool van Amsterdam.¹

Correspondence to: Judith Metz

E-mail: j.w.metz@hva.nl

Received: 12 March 2015

Accepted: 15 January 2016

Category: Research

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK VOOR HET MEIDENWERK

JUDITH METZ

ABSTRACT

The development of a method substantiated by research for girls' work

This article reports on a study into the possibility of developing a method substantiated by research for girls' work. It provides an insight into the opportunities and difficulties in building up a knowledge base for open approach methods in the practice of social work. The study was carried out in response to a request by Amsterdam girls' workers for help in developing an open approach method for this diverse and dynamic practice, which has a history of almost 90 years. A notable characteristic in the practice of girls' work is that it involves an open approach method. This implies that the professional does not follow a fixed step-by-step plan from a to b. Rather, it involves professional interventions in the social domain with a goal-oriented, process-based, moral and dialogical character.

The background forms the discussion about the knowledge base of the social work. Current models, such as Evidence Based Practice, Practice Based Evidence and Common Factors, are

unsuitable for developing a method that is substantiated by research into open approach methods. Neither does the limitation of Evidence Based Practice to a causal series of actions do justice to the complexity and dynamics of open approach methods. Practice Based Evidence does offer sufficient scope for this, but there is insufficient guidance on how the diversity of working methods, target groups, goals and contexts can be captured in one denominator and how this can be substantiated with empirical research. The Common Factors model is interesting as an example of how exactly those factors can be identified as communal within various working methods, target groups, goals and contexts and can be substantiated with research. The problem with this model is that the factors identified, such as the working relationship or the method, are too general to describe and substantiate specifically how girls' work functions.

Programme Evaluation offers one possible solution because it involves evaluating programmes that have a social character in practice. When evaluating social programmes, it involves finding a workable balance between two interests and offering pointers as to how this can be achieved. As a means for establishing, also referred to as "solidifying", the explicit "tacit knowledge", it proposes methodical principles. These are the guiding principles that form the basis of the methodical action of social professionals in contact with the target group. It is characteristic of methodical principles that they exist alongside each other and are deployed depending on the situation, goal, person and available resources.

The study into girls' work was carried out in two phases, in cooperation with a master class of ten experienced girls' workers. Phase 1 consisted of making the practical knowledge of the girls' workers in Amsterdam explicit through three meetings of the master class, interspersed with a fieldwork period of four months for the interviews and analysis. The first two meetings explored the objectives of girls' work and identified the possible guiding principles which provided direction when working with girls and young women. On the basis of this, interview guidelines were drawn up for individual interviews with girls' workers about their practical knowledge of how they approach working with girls and young women. Phase 2 consisted of validating the findings for metropolitan youth work in the Netherlands using ten in-depth interviews with girls' workers from cities outside Amsterdam. The interviews were analysed according to the Grounded Theory approach. For validation, the completed draft reports were submitted to the members of the master class.

The result of the study is that nine methodical principles were identified, which were substantiated with action knowledge and are valid for metropolitan youth work in the Netherlands. It is the combination of the nine methodical principles – some of which moreover are specific for working with girls or have a sex-specific interpretation – that makes the knowledge developed specific for girls' work. However, this does not yet constitute a method for girls' work because the explanatory theory is missing. On the basis of the identified objectives and methodical principles, it should be possible to develop a theoretical explanation by means of research into critical studies. The objectives and methodical principles also remain unsubstantiated with empirical research. They are both substantiated with action knowledge that can be generalized for metropolitan youth work in the Netherlands. Moreover, on the basis of the knowledge that has been generated, it is now possible to carry out empirical research.

This article demonstrates that greater attention is urgently needed in order to develop a knowledge base for open approach methods that is substantiated by research. For these types of social work practices, there is still no self-evident manner by which we can work towards working methods that have been substantiated by research. The lack of such an approach relates to three levels: (1) the process of method development; (2) the form for the yet-to-be-established working methods; and (3) the possibilities for substantiation with research. Programme Evaluation with methodical principles may constitute an alternative. In comparison with the existing approaches, Programme Evaluation offers guidance for dealing with the area of tension between the academic quality of the findings and their usefulness in real-life practice. The pragmatic focus on the underlying needs of the parties who are directly concerned could turn out to be a productive route by which to do justice to the complexity, dynamics and specificity of implementation practices and to develop robust knowledge, which is also relevant to the parties who are directly involved. More specific methodical principles both would seem to be valuable as means for making tacit knowledge explicit, and have the potential for solidifying, substantiating and transferring it. This is because they would act as guiding principles to provide direction for methodological action by social professionals in contact with the target group. They exist alongside each other and can be deployed according to the situation, goals, persons and resources available for the range of working methods, target groups, goals and contexts.

Keywords

Social work, method development, body of knowledge, methodical principles, practice research

SAMENVATTING

De praktijk van het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk

Dit artikel doet verslag van een zoektocht naar de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk. Het geeft inzicht in de mogelijkheden en moeilijkheden voor het opbouwen van een kennisbasis voor open benaderingswijzen in de praktijk van het sociaal werk. De aanleiding is het verzoek van Amsterdamse meidenwerkers om hulp bij het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor een bijna 90-jarige diverse en dynamische praktijk. De achtergrond vormt de discussie over de kennisbasis van het sociaal werk. Gangbare modellen als "evidence-based practice", "practice-based evidence" en "common factors" worden besproken op geschiktheid voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor open benaderingswijzen, waarna programma evaluatie als mogelijk alternatief wordt uitgediept. De conclusie is dat er vooral met betrekking tot open benaderingswijzen binnen het sociaal werk dringend meer aandacht nodig is voor het proces van methodiekontwikkeling en de wijze van onderbouwing. De eerste ervaringen met programma evaluatie en het daaruit voortvloeiende model van methodische principes zijn voorzichtig positief. Programma evaluatie lijkt handreikingen te bieden voor het omgaan met het spanningsveld tussen de wetenschappelijke kwaliteit van de bevindingen en de bruikbaarheid voor de praktijk. Methodische principes lijken waardevol als drager voor het expliciet maken, stollen, onderbouwen en overdragen van kennis.

Trefwoorden

Sociaal werk, methodiekontwikkeling, kennisbasis, praktijkgericht onderzoek, methodische principes, open benaderingswijzen

INTRODUCTIE

Amsterdamse meidenwerkers vragen het lectoraat Youth Spot om hen te ondersteunen bij de ontwikkeling van een onderbouwde methodiek voor het meidenwerk in Amsterdam. Het verzoek van de Amsterdamse meidenwerkers komt voort uit de eigen overtuiging dat zij goed werk leveren, dat bovendien betekenisvol is voor hun doelgroep. Ook zijn de meidenwerkers van mening dat zij een onderbouwde methodiek nodig hebben. Zij verwachten dat het de erkenning

biedt die nodig is voor het vinden van financiers en dat het handvatten biedt voor het opleiden van nieuwe meidenwerkers en het verder verbeteren van de kwaliteit van hun werk.

Het meidenwerk is een werkwijze van het jongerenwerk die zich bezighoudt met “de begeleiding en ondersteuning van meisjes en jonge vrouwen bij hun identiteitsontwikkeling, zodat zij als volwassenen zelf vorm kunnen geven aan hun leven als deel van de samenleving” (De Boer & Metz, 2012, p. 27). Kenmerkend voor het meidenwerk is dat het geslacht (seks) als sociale categorie het uitgangspunt vormt voor de ondersteuning. Meisjes en jonge vrouwen maken een ander ontwikkelingsproces door dan jongens en jonge mannen. De verschillen zijn zowel biologisch bepaald als cultureel beïnvloed.²

Het Amsterdamse meidenwerk wordt uitgevoerd door verschillende jongerenwerkenaanbieders, die in de aanbestedingen elkaars concurrenten zijn. Iedere aanbieder hanteert een eigen werkwijze, zoals “de meidenclub” van Combiwel, “Girlzz” van Dock of “Super Woman” van Youth for Christ. Sommige aanbieders richten zich daarbij op een specifieke doelgroep. De “Meidenbus” van Streetcornerwork is bijvoorbeeld door de organisatie ontwikkeld voor het bereiken van meiden met meervoudige problematiek. In de uitvoering van het meidenwerk wordt door de meeste aanbieders een open benaderingswijze gehanteerd. Een open benaderingswijze impliceert dat de professional geen vaststaand stappenplan volgt van a naar b. In plaats daarvan gaat het om professionele ingrepen in het sociale domein met een doel-georiënteerd, procesmatig, moreel en dialogisch karakter (Donkers, 2012). Het verschilt per aanbieder in hoeverre de werkwijze is beschreven. Geen van de Amsterdamse aanbieders van meidenwerk beschikt over een werkwijze die met onderzoek is onderbouwd.

Ook landelijk ontbreekt tot nu toe een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk. De databank Effectieve Jeugd Interventies bevat weliswaar diverse interventies gericht op meisjes, maar geen onderbouwde methodieken. Een interventie bevat een gedetailleerd uitgewerkte aanpak, die zich richt op het verbeteren van een specifieke situatie. Een methodiek verwijst naar een mens- en maatschappijvisie, naar vooropgestelde doelstellingen die worden nagestreefd door het handelen, naar de methode van handelen en bij voorkeur naar een theorie die verklaart waarom bepaalde acties tot bepaalde resultaten leiden (Hermans, 2014, p. 41).

De behoefte van de Amsterdamse meidenwerkers aan een onderbouwde methodiek staat niet op zich zelf. Sinds de millenniumwisseling groeit de aandacht voor de noodzaak van een kennisbasis voor het sociaal werk.³ Minder aandacht is er voor de vraag wat wordt verstaan onder

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

de kennisbasis, welke vorm die zou moeten hebben en hoe de kennisbasis zou moeten worden gerealiseerd. Met name door de overheid en de kennisinstututen Nederlands Jeugd Instituut (NJI) en Movisie is het paradigma van "evidence-based practice" omarmd als model voor de beoogde kennisbasis. Zo gaan de databanken Effectieve Sociale interventies en Effectieve Jeugd Interventies uit van een interventiemodel. Dit model staat echter haaks op het complexe, dynamische en interactieve karakter van de ingrepen binnen open benaderingswijzen.

Het verzoek van de Amsterdamse meidenwerkers gebruik ik in dit artikel als aanleiding om te verkennen wat in de hedendaagse praktijk van het sociaal werk met betrekking open benaderingswijzen de mogelijkheden en de beperkingen zijn voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde kennisbasis. De Amsterdamse meidenwerkers hebben zelf geen scherp beeld bij wat zij verstaan onder een onderbouwde methodiek. Uit de achtergrond van hun verzoek en de omstandigheden waarbinnen zij werken is af te leiden waarnaar zij op zoek zijn. Ten eerste gaat het om methodiek die specifiek is voor het meidenwerk. Meidenwerkers verwachten dat het beschikken over een methodiek bijdraagt aan de erkenning en financiering van hun werk. Dat kan alleen als de te ontwikkelen methodiek voldoende specifiek is voor het meidenwerk. Ten tweede gaat het om het ontwikkelen van een methodiek die met empirisch onderzoek is onderbouwd. Behalve erkenning, vormen het verbeteren van de kwaliteit en de effectiviteit redenen om aan de slag te willen gaan met methodiekontwikkeling. Dit betekent dat van de onderbouwing voldoende zeggingskracht gevraagd wordt om uitspraken te kunnen doen over zowel de werking als de effectiviteit. Empirisch onderzoek is dan minimaal nodig. Ten derde is het belangrijk dat de te ontwikkelen methodiek bruikbaar is voor een diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten. Het Amsterdamse meidenwerk is een levendige praktijk, die bestaat uit verschillende al dan niet beschreven interventies en projecten, aangeboden vanuit verschillende organisaties. Amsterdamse meidenwerkers en hun organisaties geven aan te willen samenwerken in methodiekontwikkeling op voorwaarde dat het resultaat bruikbaar is voor hun organisaties, voor de doelgroepen waarmee en de contexten waarin zij werken en voor het opleiden van volgende generaties meidenwerkers. Dit kan alleen als de te ontwikkelen methodiek voldoende algemeen is om de diversiteit aan uitvoeringspraktijken en contexten te omvatten.

De vraag die in dit artikel centraal staat is: Hoe voor het meidenwerk een methodiek te ontwikkelen die onderbouwd is met empirisch onderzoek en geldig is voor een diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten? Het artikel is daarmee een methodologische beschouwing over het proces van methodiekontwikkeling en moet niet worden verward met een onderzoeksrapport dat inzicht geeft in de werking en resultaten van het meidenwerk.⁴

Het artikel opent met een beknopte verkenning van de kennisbasis van het sociaal werk. Het presenteert drie gangbare modellen en onderzoekt hen op geschiktheid voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor open benaderingswijzen. In de paragraaf "Methodische principes, een alternatief?" wordt met behulp van programma evaluatie gezocht naar een alternatieve benadering voor methodiekontwikkeling. Dit resulteert in aanwijzingen voor zowel de vorm van de te ontwikkelen kennis als een aanpak voor het verwerven van die kennis. In de paragraaf "Uitvoering" wordt de gehanteerde onderzoekstrategie uiteengezet en in de paragraaf "Bevindingen" wordt de aanpak op basis van betekenis voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek bediscussieerd. Het artikel eindigt met een korte beschouwing over de vraag wat de ervaringen met het onderzoek naar het meidenwerk leren over de mogelijkheden en de beperkingen om voor open benaderingswijzen binnen het sociaal werk een met onderzoek onderbouwde kennisbasis te ontwikkelen.

KENNISBASIS SOCIAAL WERK

Met het verschijnen van Freidson's "Professionalism: third logic" (2001) en overheidssturing, komt de kennisbasis van het sociaal werk op de agenda te staan van hogescholen, opleidingen, werkveld en financiers. Freidson's werk vestigt de aandacht op de eigenheid van beroepen en fungeert daarmee als stimulans voor het sociaal werk om werk te maken van haar eigen professionalisering. Met het mogelijk worden van aanbestedingen heeft de overheid als financier een instrumentarium in handen gekregen om aanbieders van sociaal werk te dwingen om inzicht te geven in hun kwaliteit en effectiviteit (Metz, 2011a).

Voor het gehele sociaal werk geldt dat de kennisbasis tot dan toe beperkt is ontwikkeld. In vergelijking met andere professies zoals geneeskunde en de advocatuur is het sociaal werk een jonge professie (Jacobs, Meij, Tenwolde & Zomer, 2008). De sterke overheidssturing, waarin bovendien steeds andere accenten worden gelegd, heeft tot gevolg dat in het sociaal werk het zwaartepunt is komen te liggen op innovatie en dat er weinig gelegenheid is (geweest) voor verdieping en onderbouwing (Metz, 2011b; WRR, 2004). In de praktijk vormt de ambachtelijkheid van professionals, verkregen uit een combinatie van opleiding, werkervaring en leren van collega's nog steeds een belangrijke basis van de beroepsuitoefening (Spierts, 2014; Steyaert, Van den Biggelaar & Peels, 2010).

De opvattingen over welke vorm de kennisbasis voor het sociaal werk zou moeten hebben, lopen uiteen. In de inleiding noemde ik reeds dat evidence-based practice, naast door overheden

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

en kennisinstituten overigens ook door hogescholen omarmd, praktisch invulling krijgt met interventie-beschrijvingen die al dan niet onderbouwd met onderzoek opgenomen zijn in databanken. Hier tegenover staat "practice-based evidence" dat door Geert van der Laan in Nederland is geïntroduceerd om de nadruk te vestigen op de noodzaak om te leren van casuïstiek in specifieke contexten (Van der Laan, 2003/2004). Praktisch krijgt practice-based evidence in Nederland onder andere vorm in de Wmo-werkplaatsen⁵ waar vragen vanuit gemeenten en werkveld leidend zijn voor het praktijkonderzoek binnen "community of practices" waarin onderwijs, werkveld en overheden samenwerken. Als kracht van de kennis die binnen practice-based evidence wordt ontwikkeld, wordt benoemd dat deze context-specifiek is en aansluit bij vragen vanuit de praktijk (Zunderdorp, Hengreen & Vliegen, 2015). De derde benadering is het "common factors-model", ontwikkeld voor de psychotherapie (Lambert & Barley, 2001) en door onder andere De Vries (2007) in Nederland geïntroduceerd. Het model beoogt die factoren, processen en interventies te identificeren die gemeenschappelijk zijn in (bijna) alle vormen van hulpverlening en verantwoordelijk geacht worden voor het effect ervan (De Vries, 2010). Wel verschillen de opvattingen over wat concreet onder werkzame factoren verstaan wordt (Wartna, Vaandrager, Wagemakers & Koelen, 2012) en de mate waarin de algemene werkzame factoren van invloed zijn op de effectiviteit van de hulpverlening (De Vries, 2010; Van Yperen, Steege, Addink & Boendemaker, 2010).

De kennisbasis is nog kleiner bij de beroepen en werkwijzen binnen het sociaal werk die een open benaderingswijze hanteren. Behalve het jongerenwerk betreft het bijvoorbeeld het opbouwwerk, buurthuiswerk en de diverse werkvormen van het outreachend werken. Beroepen met een open benaderingswijze zijn nog steeds op zoek naar passende manieren om de professionele ingrepen te begrijpen, vast te leggen, te onderzoeken en te onderbouwen. Hieronder licht ik dit toe.

Hoe de kern van die doelgeoriënteerde, procesmatige, morele en dialogische ingrepen, die kenmerkend zijn voor open benaderingswijzen, zo vast te leggen dat die kan worden onderzocht en onderbouwd is een vraag waarop (nog) geen antwoord is gevonden. Het knelpunt vormt het complexe, dynamische en interactieve karakter van de ingrepen. Net als bij interventies geeft ook binnen open benaderingswijzen het doel richting aan het veranderingsproces. Waar bij interventies het doel vooraf wordt bepaald en bovendien reden is om interventie al dan niet in te zetten, is bij open benaderingswijzen het precieze doel afhankelijk van de situatie, wensen en mogelijkheden van de betrokkenen (Donkers, 2012; Spierts, 2014). Omdat veranderkundig handelen ingrijpt in bestaande situaties, vraagt het dat veranderkundig handelen continu afstemt op wat er in die situatie aanwezig is aan ontwikkelingen, personen, waardenkaders, groepsdynamiek

en omgevingsfactoren (Donkers, 2012; Van Haaster, 2003; Van Yperen & Veerman, 2008). Omdat sociaal-agogisch handelen altijd plaatsvindt in contact met mensen (relationeel), heeft veranderkundig handelen tevens een dialogisch ofwel wederkerig karakter. Het is namelijk de interactie tussen de agoog en de doelgroep die de uitkomst van de handeling bepaalt (Donkers, 2012; Spierts, 2014; Van der Laan, 1990).

Een van de redenen waarom evidence-based practice als model bij haar introductie binnen het sociaal werk veel weerstand opriep, is dat de beperking tot een causale reeks van handelingen geen recht doet aan de complexiteit en dynamiek van open benaderingswijzen (Desair, 2008; Kremer & Verplancke, 2004; Steyaert *et al.*, 2010). Practice-based evidence biedt, omdat het minder is uitgekristalliseerd, voldoende ruimte voor de complexiteit en dynamiek van open benaderingswijzen. Wat ontbreekt bij deze benadering zijn handvatten voor hoe de diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten te vangen onder een noemer en deze te onderbouwen met empirisch onderzoek. Het common factors-model is interessant als voorbeeld voor hoe juist die factoren te identificeren die binnen verschillende werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten gemeenschappelijk zijn en te onderbouwen met onderzoek. Ook het naast elkaar kunnen voorkomen van factoren sluit goed aan bij open benaderingswijzen. Het probleem met dit model is dat de geïdentificeerde factoren, zoals de werkrelatie of de methode, te algemeen zijn om de specifieke werking van open benaderingswijzen, zoals het meidenwerk, te beschrijven en onderbouwen.

METHODISCHE PRINCIPES ALS ALTERNATIEF?

Wat zijn dan wel mogelijkheden voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek binnen het meidenwerk, die geldig is voor een diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten? Daarvoor ga ik te rade bij programma evaluatie. Programma evaluatie is een “stroming binnen de algemene sociale wetenschappen die zich heeft gespecialiseerd in het verzamelen, analyseren, interpreteren en communiceren van informatie over de werking en effectiviteit van sociale programma's” (Rossi, Lipsey & Freeman, 2004, p. 2). Interessant aan programma evaluatie is dat het zich bezighoudt met het in de praktijk evalueren van programma's met een sociaal karakter. Mogelijk is hier een alternatief te vinden voor de knelpunten die voortvloeien uit het complexe, dynamische en relationele karakter van de uitvoeringspraktijk van open benaderingswijzen.

Volgens programma evaluatie vormt de kern van het evalueren van sociale programma's: “to find a workable balance between the emphasis based on procedures that ensure the validity of the findings

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

and those that make the findings timely, meaningful and useful to the consumers" (Rossi *et al.*, 2004, p. 25). Dit betekent dat het bij het evalueren van sociale programma's gaat om het vinden van een werkbaar evenwicht tussen twee belangen. Het eerste belang betreft het navolgen van de wetenschappelijke standaarden die garant staan voor de kwaliteit van de te ontwikkelen inzichten. Het tweede belang betreft de bruikbaarheid van de te ontwikkelen kennis voor de belanghebbenden bij het programma. Het gaat dus om het spanningsveld tussen de wetenschappelijke kwaliteit van de bevindingen en de bruikbaarheid van de bevindingen voor de praktijk. Dat de nadruk ligt op het vinden van een werkbaar balans tussen beide belangen doet vermoeden dat het tegelijkertijd volledig voldoen aan beider belangen niet altijd vanzelfsprekend is.

Hoe nu deze balans te vinden? Daartoe wijst programma evaluatie op vier stappen. Als eerste, uitzoeken wat aanwezig is in de praktijk voor het ontwikkelen van de methodiek. Dit vormt het vertrekpunt voor het onderzoek en de methodiekontwikkeling. Een tweede stap is verkennen wat de mogelijkheden zijn voor het onderzoeken van die praktijk. Dit biedt richtlijnen voor het beschrijven van de te ontwikkelen methodiek en om deze met onderzoek te kunnen onderbouwen. Ten derde het zoeken naar een passende vorm voor de te ontwikkelen kennis, zodat deze geldig is voor de diversiteit aan werkvormen, doelgroepen en contexten binnen het Amsterdamse meidenwerk. Ten vierde: ervoor zorgen dat de ontwikkelde en onderbouwde methodiek daadwerkelijk aansluit bij de belanghebbenden: sociale professionals die contact hebben met meisjes en jonge vrouwen, hun organisaties, de financiers en de opleidingen. In programma evaluatie is dit bekend als formatieve evaluatie, dat gericht is op het verkrijgen van kennis om de uitvoering van het sociale programma te verbeteren (Scriven, 1991). Er is geen sprake van actie-onderzoek omdat het zich beperkt tot het expliciteren van bestaande kennis en praktijken. In de rest van deze paragraaf worden deze vier stappen uitgewerkt.

De eerste stap is in beeld brengen waaruit het Amsterdamse meidenwerk bestaat en vormt dus het uitgangspunt voor het ontwikkelen van de onderbouwde methodiek. In de introductie is uitgewerkt dat het meidenwerk een levendige praktijk is van diverse al dan niet beschreven interventies, vele projecten en ervaren- en volgende generatie meidenwerkers. Dit betekent dat de kennis over wat nu specifiek is aan het werken met meiden grotendeels impliciet is (Spierts, 2005). Impliciete kennis ofwel "tacit knowledge" houdt in dat de kennis voor de professionals zelf zo vanzelfsprekend is dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken (Polanyi, 1966). Datgene wat voor professionals een vanzelfsprekend onderdeel is van hun professionele handelen, is gebaseerd op hun opleiding, ervaring en intuïtie (Van den Bersselaar, 2004).

Hoewel de mate van impliciete kennis niets zegt over de kwaliteit van de kennis, vormt het impliciete karakter van de kennisbasis wel een knelpunt voor de ontwikkeling van een met onderzoek onderbouwde methodiek. Impliciete kennis is niet gearticuleerd en daardoor moeilijk uit te wisselen, te controleren en met onderzoek onderbouwen (Kwakman, 2003). Voor de ontwikkeling van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk is het van belang om deze impliciete kennis te expliciteren en op werking te onderzoeken.

De tweede stap is het ontwikkelen van een aanpak voor het onderzoeken van de praktijk. De opdracht voor dit onderzoek is het zodanig expliciet maken van de impliciete kennis binnen het Amsterdamse meidenwerk, dat zij op werking en resultaat onderzocht kan worden. Impliciete kennis van sociale professionals kan worden ontsloten met het idee van de "reflective practitioner" van Donald Schön. Op zoek naar een methode die zichtbaar maakt wat professionals praktisch doen, komt Schön tot de conclusie dat het grijpen van de reflectie in het handelen ("reflection-in-action"), het meest inzicht geeft in het handelen van die professionals. Door te reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, wordt impliciete kennis gearticuleerd (Schön, 1983). Voor de impliciete kennis over het werken met meiden betekent het gedachtegoed van Schön dat die impliciete, praktijkkennis ontsloten kan worden als er een manier wordt gevonden om de sociale professionals uit te nodigen tot reflectie op hun handelen en om die reflectie vast te leggen en te analyseren.

Het expliciteren van impliciete kennis levert inzicht op in de handelingskennis van professionals die in specifieke contexten werkzaam zijn. Hiermee is nog niets bekend over de generaliseerbaarheid naar de grote diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten, noch over de werking en het resultaat. Het expliciteren en vastleggen van de impliciete kennis is echter wel een voorwaarde voor verder onderzoek. Zodra deze kennis is vastgelegd, kan deze worden gedeeld, bevestigd en gecontroleerd vanuit bestaande theorieën en empirisch onderzoek.

De derde stap is bepalen wat een passende vorm is voor het vastleggen, ook wel "stollen" genoemd, van de geëxpliciteerde "tacit knowledge" van het meidenwerk. Het mag duidelijk zijn dat de meest voor de hand liggende wijze, het maken van een interventiebeschrijving, op praktische bezwaren stuit. Wat dan wel? We willen weten wat er in die brede diversiteit aan interventies, projecten en praktijken specifiek is voor de begeleiding van meisjes en jonge vrouwen binnen het Amsterdamse meidenwerk. Dit betekent dat we op zoek moeten naar wat op handelingsniveau de uitgangspunten zijn die sturend zijn in het contact met de meisjes en jonge vrouwen. Methodisch handelen houdt in dat professionals doelgericht, systematisch,

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

(weloverwogen en welbewust) en tegelijk ethisch en maatschappelijk verantwoord handelen (Alert en ondernemend 2.0). Methodische principes zijn de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het methodisch handelen van de sociale professionals in contact met doelgroep. Kenmerkend voor methodische principes is dat zij naast elkaar bestaan en afhankelijk van situatie, doel, persoon en de beschikbare middelen worden ingezet (Metz & Sonneveld, 2012).

Zijn methodische principes een bruikbare vorm voor het expliciet maken en onderbouwen van de impliciete kennis van Amsterdamse meidenwerkers? Het mogelijke voordeel van deze vorm boven bestaande modellen voor de kennisbasis is dat het verschillende handelingsvormen onderscheidt. Dit in tegenstelling tot de common factors, waarin het methodisch werken als een geheel wordt benaderd. Doordat meerdere methodische principes onderscheiden worden, die bovendien naast elkaar bestaan, biedt deze vorm de broodnodige ruimte aan het meidenwerk als open benaderingswijze om afhankelijk van de situatie, het doel en de doelgroep specifieke principes in te zetten. Tenslotte ogen methodische principes voldoende algemeen om bruikbaar te zijn voor de diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten.

De laatste stap is garanderen dat de ontwikkelde kennis werkelijk bruikbaar is voor de belanghebbenden bij het Amsterdamse meidenwerk: de meidenwerkers die contact hebben met meisjes en jonge vrouwen, hun organisaties, de financiers en de opleidingen. Hiervoor biedt de in de Groot-Brittannië ontwikkelde "partnership approach" uitkomst. Het hedendaagse sociaal werk in Groot-Brittannië heeft als uitgangspunt dat de cliënt een actieve rol speelt in de sociale dienstverlening, in plaats van dat de cliënt een passieve ontvanger is. De Britse hoogleraar sociaal werk, Peter Marsh (2007), heeft dit idee vertaald naar een benadering voor praktijkgericht onderzoek in de sociale sector. In de partnership approach vormen onderzoekers, sociaal agogische professionals en docenten samen een team dat verantwoordelijk is voor de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten. De onderzoekers hebben dan direct toegang tot in de praktijk aanwezige kennis, ervaringen en vragen. Omgekeerd profiteren het werkveld en de opleidingen van de inzichten en de analytische vaardigheden van de onderzoekers, die kunnen helpen om enerzijds te achterhalen wat eigenlijk al bekend is en anderzijds onderscheid te maken tussen inzicht en de waan van de dag (Gilovich, 1993; Marsh, 2007; Marsh & Fisher, 2005).

UITVOERING

Het feitelijke onderzoek naar het meidenwerk is uitgevoerd in twee fasen, in samenwerking met een masterclass van ervaren meidenwerkers. Fase 1 bestaat uit het expliciteren van de

praktijkkennis van de meidenwerkers in Amsterdam. Fase 2 bestaat uit het valideren van deze inzichten voor het grootstedelijke jongerenwerk in Nederland.

De samenwerking met de masterclass van ervaren meidenwerkers heeft tot doel te waarborgen dat de nieuw te ontwikkelen, onderbouwde methodiek aansluit bij de praktijk van het meidenwerk in Amsterdam. Dit is om twee redenen belangrijk. Ten eerste is het een manier om aansluiting te vinden bij de kennis, ervaringen en vragen van de uitvoerend professionals. Ten tweede is het een manier om ervoor te zorgen dat de te ontwikkelen inzichten bruikbaar zijn voor de belanghebbenden. Praktisch krijgt dit vorm doordat de masterclass het beginpunt vormt voor het expliciteren van de impliciete kennis en gebruikt wordt om de uitkomsten van het onderzoek te valideren voor de praktijk van het Amsterdamse meidenwerk.

De masterclass wordt begeleid door de onderzoeker en de lector van Youth Spot. Deelnemers aan de masterclass zijn afkomstig van de verschillende jongerenwerkorganisaties die in Amsterdam meidenwerk aanbieden. Dit om de diversiteit in de uitvoering van het meidenwerk te representeren. Vervolgens zijn deelnemers individueel geselecteerd op basis van hun positie in de organisatie (spilfiguur zijn, ervaring met methodiekontwikkeling) en minimaal drie jaar ervaring in het professionele meidenwerk. Hiermee is gewaarborgd dat deelnemers aan de masterclass inhoudelijk deskundig zijn. In totaal is de masterclass vier maal samengekomen, met in totaal dertien verschillende personen die werkzaam zijn bij: Combiwel, DOCK, IJsterk, Streetcornerwork, Swazoom, The Mall, Click F1, Elance en de opleidingen CMV en MWD van de Hogeschool van Amsterdam.

Fase 1 van het onderzoek is gericht op het expliciteren van de impliciete kennis van de Amsterdamse meidenwerkers. De uitvoering van deze fase bestaat uit een drietal bijeenkomsten van de masterclass, onderbroken met een veldwerkperiode van vier maanden voor de interviews en de analyse. In de eerste twee bijeenkomsten is gezamenlijk verkend wat de doelen van het meidenwerk zijn en wat de mogelijke uitgangspunten zijn die op handelingsniveau richting geven aan het contact met meisjes en jonge vrouwen. Inzicht in de doelen is nodig om vast te kunnen stellen waaraan het meidenwerk beoogt bij te dragen en dus waarop zij getoetst kan worden. Dit is gebeurd om de aanwezigen op te delen in twee groepen en ze per groep te laten nadenken wat volgens hen de doelen van het meidenwerk zijn, deze doelen op te schrijven en aan elkaar te presenteren. Van de bijeenkomst is een geluidsopname gemaakt, die vervolgens woordelijk is getranscribeerd en kort samengevat in een PowerPoint-slide. In de tweede bijeenkomst is de omschrijving op de slide opnieuw voorgelegd aan de masterclass en vervolgens met kleine wijzigingen unaniem vastgesteld.

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

Het gezamenlijk identificeren van uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het handelen van alle aanwezigen is een eerste stap in het identificeren van de methodische principes. Daartoe is aan de masterclass de vraag gesteld: wat is kenmerkend voor het handelen in contact met meiden? De aanwezige meidenwerkers kregen eerst een kwartier om hier in tweetallen over na te denken en hun bevindingen op een post-it te schrijven. Toen alle meidenwerkers klaar waren, is een werker gevraagd haar eerste post-it plenair toe te lichten. De centrale term is door de lector op een flap genoteerd. Vervolgens is aanwezigen gevraagd, wie dit nog meer had opgeschreven als uitgangspunt voor het meidenwerk en wie niet, of zij het herkennen en wat er anders is aan het werken met meisjes dan met jongens. Pas als niemand van de aanwezigen meer iets over het thema wil zeggen, wordt overgegaan naar de volgende post it. Aan het einde van de tweede bijeenkomst is er overeenstemming bereikt over zestien mogelijke methodische principes. Ook van deze bijeenkomst is een geluidsopname gemaakt, die vervolgens woordelijk is getranscribeerd.

Vervolgens heeft de onderzoeker, begeleid door de lector, uit het verslag een topic lijst opgesteld die bestond uit elf mogelijke methodische principes en vier randvoorwaarden. De topic lijst is gebruikt als interviewleidraad voor het individueel bevragen van de tien ervaren meidenwerkers uit de masterclass op hun praktijkkennis over wat zij doen in contact met meisjes en jonge vrouwen. In het interview is doorgevraagd op wat zij verstaan onder het principe, hoe het bijdraagt aan de ontwikkeling van meiden, waaruit blijkt dat het bijdraagt aan de ontwikkeling (zoeken naar de empirische referent) en tenslotte hoe zij zelf in hun handelen invulling geven aan het principe. Door vervolgens de interviews op te nemen en woordelijk uit te werken, werd het mogelijk om deze ervaringen te analyseren. In totaal zijn tien meidenwerkers geïnterviewd, met een totaal van 920 minuten. De respondenten participeren allen in de masterclass en zijn werkzaam bij zeven verschillende organisaties. De gemiddelde leeftijd van de meidenwerkers die geïnterviewd zijn is dertig. Met uitzondering van twee meidenwerkers hebben de dames een Nederlandse culturele achtergrond en alle meidenwerkers hebben minimaal vijf jaar ervaring in het vak.

De interviews zijn geanalyseerd volgens de "grounded theory-benadering" (Glaser & Strauss, 1967). Daartoe zijn de vier meest gedetailleerde interviews uitvoerig doorgelezen en is er gezocht naar thema's door stukken tekst te voorzien van een code. Uitgangspunt voor het coderen vormen wat reeds door de masterclass is benoemd als belangrijke principes in het werken met meiden. Vervolgens zijn de relevante codes systematisch met elkaar vergeleken volgens de "constant comparative method" (Strauss & Corbin, 1990). Indien nodig zijn codes verbeterd, aangepast,

geëxpliciteerd, of gespecificeerd. Daarna zijn de overige uitgewerkte interviews gecodeerd en waar nodig de codes en de kernbegrippen bijgesteld. Tenslotte is de uitkomst van de analyse integraal voorgelegd aan de masterclass. Centrale vragen voor de bespreking waren: Is de uitkomst herkenbaar? Zijn er onjuistheden? En tenslotte: Zijn er aanvullingen? Van de bijeenkomst is een verslag gemaakt en de feedback is vervolgens verwerkt in de analyse.

Fase 2 is gericht op het voor het grootstedelijk meidenwerk in Nederland valideren van de methodische principes die in het Amsterdamse meidenwerk geïdentificeerd zijn. Daartoe zijn in fase 2 de bevindingen via tien diepte-interviews voorgelegd aan meidenwerkers werkzaam in Nederlandse grote steden buiten Amsterdam. Via internet is gezocht naar welzijnsorganisaties die in grote steden meidenwerk aanbieden. De gevonden organisaties zijn telefonisch benaderd. In totaal zijn tien meidenwerkers geïnterviewd, met een totaal van 850 minuten. De meidenwerkers zijn afkomstig uit zeven steden en van acht verschillende organisaties. De meidenwerkers zijn tussen de 25 en 40 jaar en werken ten minste vijf jaar in het meidenwerk.

Voorafgaand aan het interview is de samenvatting van het onderzoek van fase 1 toegezonden. Het interview begon dan ook met de vraag of zij zich konden herkennen in het onderzoek en of zij aanvullingen hadden. Vervolgens werd er doorgevraagd op onderdelen waarover binnen fase 1 onduidelijkheid bestond of die onvoldoende concreet waren uitgewerkt.

Van de tien interviews zijn geluidsopnamen gemaakt die woordelijk zijn getranscribeerd en vervolgens geanalyseerd volgens de "grounded theory-benadering" van Glaser & Strauss (1967). Voor de validering van de uitkomsten van fase 1 is gebruik gemaakt van de door Wester (1991) en Hijmans (1994) geëxpliciteerde integratiefase. De integratiefase is de laatste stap van de inductieve theorieontwikkeling volgens grounded theory: het uitwerken van de theorie. De theorie wordt ontwikkeld door de centrale begrippen te verbinden met het kernbegrip of kernproces (Wester, 1991). Daartoe worden de op basis van eerdere uitkomsten (fase 1), de gevonden samenhangen gearticuleerd. Vervolgens worden deze samenhangen getoetst aan nieuw materiaal en waar nodig geherformuleerd (fase 2) (Hijmans, 1994). Concreet is voor het coderen van de nieuwe interviews gebruik gemaakt van de bestaande trefwoordenlijst. In het coderen zelf is vervolgens gefocust op bevestiging dan wel aanscherping van eerdere bevindingen enerzijds en het invullen van leemten en aanvullingen anderzijds. Wel zijn er specifieke aanvullingen geformuleerd, mede aan de hand van vragen over de uitkomsten van fase 1. Vervolgens zijn de bevindingen uitgewerkt in een conceptrapportage. Ter validering is het conceptrapport integraal voorgelegd aan de leden van de masterclass.

BEVINDINGEN

In hoeverre is het identificeren van methodische principes een alternatief voor het ontwikkelen van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk? De ervaringen met onderzoek naar methodiek meidenwerk ogen voorzichtig positief.

De opbrengst van dit onderzoek naar het meidenwerk is dat er negen methodische principes zijn geïdentificeerd, die met handelingskennis zijn onderbouwd en zeggingskracht hebben voor het grootstedelijk jongerenwerk in Nederland. Opvallende uitkomst van fase 2 is dat alle geïnterviewde meidenwerkers buiten Amsterdam zich volledig konden vinden in de identificatie van de negen methodische principes (De Boer & Metz, 2014). Per principe is bekend: wat het principe inhoudt, hoe het bijdraagt aan de ontwikkeling van meisjes en jonge vrouwen (werking) en wat het aandeel van de meidenwerker is. Figuur 1 toont de negen methodische principes.

Figuur 1: Methodische principes meidenwerk (De Boer & Metz, 2012, 2014)

Is hiermee voldaan aan de ambities van de Amsterdamse meidenwerkers: het ontwikkelen van een (1) specifieke (2) methodiek die (3) met empirisch resultaatonderzoek is onderbouwd en (4) bruikbaar is voor een diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, doelen en contexten? Het is de combinatie van de negen methodische principes, waarvan enkele bovendien specifiek zijn voor het werken met meisjes of sekse-specifiek invulling krijgen, die maakt dat de ontwikkelde kennis specifiek is voor het meidenwerk. De negen methodische principes geven niet weer wat uniek is aan het meidenwerk: er zijn ook principes geïdentificeerd waarvan werkers zelf aangeven dat zij toegepast worden in contact met jongens.

Is met het identificeren van de doelen en de methodische principes sprake van een methodiek meidenwerk? Wanneer we uitgaan van de definitie van methodiek van Hermans (2014), is het antwoord negatief. Wat ontbreekt is een explicitering van de achterliggende mens- en maatschappijvisie en een verklarende theorie. Op basis van de geïdentificeerde doelstellingen en methodische principes is het wel mogelijk om door middel van literatuuronderzoek een theoretische verklaring te ontwikkelen.⁶

Ook zijn de doelstellingen en methodische principes niet met empirisch resultaat onderzoek onderbouwd. Er is nog geen onderzoek gedaan naar hoe meisjes zich binnen het meidenwerk ontwikkelen (resultaat), en op welke wijze de methodische principes bijdragen aan die ontwikkeling (werking). Wel zijn de doelstellingen en methodische principes onderbouwd met handelingskennis van professionals, die bovendien generaliseerbaar is naar het grootstedelijk jongerenwerk in Nederland. Bovendien is het nu, op basis van de geëxpliciteerde kennis, mogelijk om empirisch resultaat-onderzoek te doen. Een mogelijkheid daartoe is grootschalig vragenlijstonderzoek in de vorm van een "cross-sectional design" dat op een moment in de tijd, rond een groot aantal variabelen data verzamelt en daarmee verbanden tussen diverse variabelen kan aantonen. Wel zal zowel de theoretische als de empirische onderbouwing een meer universalistische benadering vragen dan wat gangbaar is binnen het positivistische kader. Dit betekent dat de werking verklaard moeten worden met algemene psychologische, pedagogische en sociologische theorieën. Critici merken daarover op dat de onderbouwing te abstract is om de werking in specifieke praktijken te kunnen verklaren (Wartna *et al.*, 2012). Hier staat tegenover dat de werking van de principes wel meer algemeen kan worden verklaard en dat deze kennis meer geschikt is om toe te passen in verschillende situaties (Lanting, Zwicker, Kuiper, Adriaensens, Kok & Van Dale, 2012; Merckx, 2012).

Over de bruikbaarheid van de methodische principes voor hun diverse praktijken zeggen de meidenwerkers dat de principes een gemeenschappelijk begrippenkader bieden, dat het mogelijk

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

maakt om inzichten uit de diverse interventies en projecten te delen en toe te passen. Een meidenwerker verwoordt het als volgt:

Het helpt voor de praktijk omdat je dan beter kan beargumenteren wat er werkt in het werken met meiden. Ook helpt het onderzoek in het verbeteren van de praktijk, omdat je middels het onderzoek reflecteert op wat je doet en waarom je het doet.⁷

SLOTBESCHOUWING

Wat leert dit artikel over de mogelijkheden en de beperkingen om voor open benaderingswijzen binnen het sociaal werk een met onderzoek onderbouwde kennisbasis te ontwikkelen? Drie opmerkingen.

Dit artikel zal niet het laatste zijn dat wijst op de beperkingen van bestaande modellen zoals evidence-based practice, practice-based evidence en common factors voor de ontwikkeling van een onderbouwde methodiek voor open benaderingswijzen. Inmiddels is algemeen erkend dat de randvoorwaarden voor evidence-based practice haaks staan op de complexiteit, dynamiek en diversiteit van de uitvoeringspraktijken van het sociaal werk (zie ook Desair, 2008; Kremer & Verplancke, 2004; Metz, 2011a; Rensen, Van der Kooij, Booiijink, Zwet & Verduin, 2009; Spierts, 2005; Steyaert *et al.*, 2010; Tonkens, 2008). Reden om dit hier te herhalen is dat door de omarming van evidence-based practice als kennisbasis van het sociaal werk door overheden, databanken en inmiddels ook hogescholen, evidence-based practice in de huidige machtsverhoudingen de meetlat vormt op basis waarvan het sociaal werk wordt afgerekend. Het gevolg is dat werkwijzen, organisaties of zelfs hele beroepsgroepen het risico lopen het stempel "niet effectief" te krijgen, terwijl feitelijk het resultaat praktisch niet kan worden aangetoond. Practice-based evidence biedt weliswaar de broodnodige openheid voor de complexiteit, dynamiek en diversiteit van open benaderingswijzen. Wat ontbreekt is het antwoord op de behoefte aan robuuste kennis die behalve overheden, ook cliënten, samenleving en professionals terecht vragen, bijvoorbeeld als waarborg voor de kwaliteit van de dienstverlening. De common factors-benadering oogt het meest vruchtbaar door de combinatie van flexibiliteit en onderbouwing. Hier ontbreken de specifieke kennis en vaardigheden, waarvan professionals waaronder de meidenwerkers van mening zijn dat zij juist daarmee het verschil maken.

In hoeverre vormt programma evaluatie met methodische principes een alternatief? De eerste ervaring met het onderzoek naar meidenwerk is voorzichtig positief. Programma evaluatie als

kennisbasis biedt, in vergelijking met benaderingen zoals evidence-based practice, practice-based evidence en common factors, handreikingen voor het omgaan met het spanningsveld tussen de wetenschappelijke kwaliteit van de bevindingen en de bruikbaarheid van de bevindingen voor de praktijk. De pragmatische oriëntatie op de achterliggende behoeften van direct belanghebbenden zou weleens een productieve route kunnen blijken om zowel recht te doen aan de complexiteit, dynamiek en specificiteit van uitvoeringspraktijken als om robuuste kennis te ontwikkelen die bovendien relevant is voor de direct belanghebbenden.

Meer specifiek ogen methodische principes waardevol als drager voor het expliciet maken, stollen, onderbouwen en overdragen van kennis. In de paragraaf "Uitvoering" is beschreven hoe gezamenlijk met meidenwerkers de centrale uitgangspunten zijn geïdentificeerd die ten grondslag liggen aan het handelen in contact met meiden. Deze zijn vervolgens, door middel van diepte-interviews met deels dezelfde werkers, onderbouwd en gevalideerd. De paragraaf "Bevindingen" leert dat de methodische principes succesvol zijn als het gaat om het expliciet maken van de impliciete kennis van de meidenwerkers, die bovendien geldig is voor een diversiteit aan werkwijzen, doelgroepen, contexten en praktijken, binnen en buiten Amsterdam. Het nadeel van het onderbouwen van methodische principes met handelingskennis is dat de onderbouwing zich beperkt tot de visie en ervaring van professionals. Wat ontbreekt is het toetsen van het perspectief van professionals aan het perspectief en de eigen ervaring van de doelgroep. Omdat de methodische principes met handelingskennis onderbouwde vooronderstellingen bevatten over de doelstellingen en werking van het meidenwerk kunnen deze wel worden getoetst in vervolgonderzoek.

De belangrijkste uitkomst van dit artikel is dat er vooral met betrekking tot open benaderingswijzen binnen het sociaal werk dringend meer aandacht nodig is voor het proces van methodiekontwikkeling en de wijze van onderbouwing. Voor dit type sociaal werk praktijken is er (nog?) geen vanzelfsprekende manier om toe werken naar met onderzoek onderbouwde werkwijzen. Het ontbreken van een aanpak betreft drie niveaus (1) het proces van methodiekontwikkeling; (2) de vorm voor het vastleggen van de te ontwikkelen en onderbouwen werkwijzen en methodieken en (3) de mogelijkheden voor onderbouwing met onderzoek. Mogelijk is het zelfs nodig om een stap terug te doen en een antwoord te zoeken op de vraag naar wat de rol is van kennis in de beroepsuitoefening om op basis daarvan een programma van eisen te ontwikkelen waaraan de kennisbasis zou moeten voldoen. Amsterdamse meidenwerkers hebben zich met overheden, databanken en hogescholen op het standpunt gesteld dat het beschikken over een onderbouwde methodiek noodzakelijk is voor het borgen van hun professionaliteit. De vraag is of dat een terechte opvatting is en of er geen andere manieren zijn om kennis productief te maken voor de uitvoering van het sociaal werk.

NOTEN

- 1 Lectoraat Youth Spot wil bijdragen aan de professionalisering van het jongerenwerk en wordt mogelijk gemaakt door Combiwel, IJsterk, Streetcornerwork, Dock, Jongerenwerk Utrecht (JoU), Roc TOP, Roc van Amsterdam, Youth for Christ, Xtra welzijn, Participe, ContourDeTwern (Rnewt), De Schoor, Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland en de Hogeschool van Amsterdam.
- 2 Voor een gedetailleerd overzicht van de verschillen in volwassen worden tussen meisjes en jongens, zie Deel I "Ontwikkeling van meisjes in de adolescentie: theorie en praktijk" in Nijhof en Engels (2014).
- 3 Het begrip sociaal werk is afgeleid van het Anglo-Amerikaanse begrip social work, dat ook in Nederland wordt gebruikt om het geheel van de sociaal-agogische beroepen aan te duiden. Het jongerenwerk is een van deze beroepen en het meidenwerk is een werkwijze binnen het jongerenwerk. In dit artikel gebruik ik het begrip sociaal werk expliciet om uit te drukken dat het het geheel van de verschillende sociaal-agogische beroepen betreft. Dit dient niet verward te worden met een standpunt binnen het debat over de toekomst van het sociaal werk, dat stelt dat de verschillende beroepen kunnen worden samengevoegd tot een generalistische sociaal werker (zie ook Metz, 2013; Metz, Bos & Van der Heijden, 2012).
- 4 Voor resultaten van onderzoek naar meidenwerk zie: De Boer en Metz (2012) voor de identificatie van negen methodische principes (handelingskennis); De Boer en Metz (2014) voor de validering van deze principes voor grootstedelijk jongerenwerk in Nederland (handelingskennis); en Boomkens en Metz (2015) voor de theoretische onderbouwing van de werking. Wat nog ontbreekt is empirisch bewijs voor de effectiviteit en de werking.
- 5 Wmo-werkplaatsen zijn regionale samenwerkingsverbanden van hogescholen en lectoraten, zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten, gericht op praktijkonderzoek, beroepsinnovatie en deskundigheidsbevordering op het terrein van de Wet maatschappelijke ondersteuning.
- 6 Zie ook Boomkens en Metz (2015) voor de theoretische verklaring van de methodiek meidenwerk. De bespreking daarvan valt buiten het bereik van dit artikel.
- 7 Linda Ruiter, meidenwerker Combiwel.

REFERENTIES

- Berselaar, V. van den (2004). *De casus als basis. Theorie en methode bij het leren van casuïstiek* [The case study as starting point. Theory and method of learning from situations]. Soest: Nelissen.

- Boer, N. de, & Metz, J. (2012). *Meiden, wat kan je ermee? Methodische principes van het seksespecifieke werken met meisjes* [What can you do with girls? Methodic principles of girls work]. Amsterdam: Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Boer, N. de, & Metz, J. (2014). *Meiden? Dit kan je ermee. Methodische principes van het seksespecifiek werken met meiden* [This is what you can do with girls! Methodic principles of girls work]. Amsterdam: Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Boomkens, C., & Metz, J. (2015). *Meidenwerk. Hoe en waarom het werkt. Theoretisch verklaringsmodel* [Girls work. How and why it works. Theoretical explanatory model]. Amsterdam: Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Desair, K. (2008). Hoe wetenschap en werkveld samen zoeken naar effectiviteit [How science and social work practice collaborate in the search for effect]. *Alert*, 11(2), 24–33.
- Donkers, G. (2012). *Veranderen in meervoud. Een driedimensionale kijk op de sociale veranderkunde* [Change in threefold. A three-dimensional perspective on social change theory]. Den Haag: Boom Lemma.
- Gilovich, T. (1993). *How we know what isn't so?* New York: The free press.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic*. Cambridge: Polity Press.
- Haaster, K. van (2003). *Denken en doen. Programmeren in het sociale domein* [Thinking and doing. To programm in the social domain]. Bussum: Coutinho.
- Hermans, K. (2014). Methodiekontwikkeling, evaluatie-onderzoek en de body of knowledge van het sociaal werk [Method development, evaluation research and the body of knowledge of social work]. *Journal of Social Intervention*, 23(1), 33–52.
- Hijmans, E. (1994). *Je moet er het beste van maken. Een empirisch onderzoek naar hedendaagse zingevingsystemen* [Make the best out of the situation. An empiric research of contemporary structures for giving meaning]. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.
- Jacobs, G. J., Meij, R., Tenwolde, H., & Zomer, Y. (2008). *Goed werk. Verkenningen van normatieve professionalisering* [Good work. Explorations of normative professionalisation]. Amsterdam: SWP.
- Kremer, M., & Verplancke, L. (2004). *Opbouwwerkers als mondige professionals. De praktijk van accountability, marktwerking en vraaggericht werken op lokaal niveau* [Community workers as emancipated practitioners. The practice of accountability and clientorientation in local communities]. Utrecht: LCO en NIZW.
- Kwakman, K. (2003). Professional learning throughout the career. *International Journal of Human Resources Development and Management*, (3), 180–190.

- Laan, G. van der (1990). *Legitimatieproblemen in het maatschappelijk werk* [Legitimation problems in social work]. Amsterdam: SWP.
- Laan, G. van der (2003/2004). De professional als expert in practice-based evidence [The practitioner as expert]. *Sociale Interventie*, 12, 5–16.
- Lambert, M. J., & Barley, D. E. (2001). Research summary on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 38(4), 357–361.
- Lanting, L. C., Zwikker, M. C., Kuiper, J. I., Adriaensens, J., Kok, M. O., & Dale, D. van (2012). *Evaluatie van het erkenningstraject voor interventies* [Evaluation of the recognition of interventions]. Bilthoven: RIVM.
- Marsh, P. (2007). *Developing an enquiring social practice. Practitioners, researchers and users as scientific partners. Marie Kamphuis lezing*. Houten: Bohn Stafleu & Loghoom.
- Marsh, P., & Fisher, M. (2005). *Developing evidence for social work and social care practice*. London: Social care institute for excellence.
- Merkx, F. (2012). *Samenwerken aan werkzame kennis: Methoden en technieken voor kenniscocreatie* [Collaboration in the production of practice knowledge. Methods for cocreation of knowledge]. Den Haag: Rathenau.
- Metz, J. W. (2011a). De kracht van welzijn. Professionalisering van sociale interventiepraktijken [The power of welfare work. Professionalisation of social work practices]. In H. Alma & G. Lensvelt-Mulders (Eds.), *Zingeving en humanisering in het wetenschappelijk onderwijs* [Meaning and humanisation of university education] (pp. 147–158). Amsterdam: Humanistic University Press.
- Metz, J. W. (2011b). *Welzijn in de 21ste eeuw. Van sociale vernieuwing naar welzijn nieuwe stijl* [Welfare work in the 21st century]. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. W. (2013). Opleidingen als poortwachters van ontwikkelingsgerichte professionaliteit. Over sociale rechtvaardigheid en het begeleiden van veranderingsprocessen [Social work education as gatekeeper of social work traditions]. *Socio*, 1(2), 3–4 and 15–17.
- Metz, J. W., & Sonneveld, J. (2012). *De Inloop als ingang. Onderzoeksrapport over de werking en de resultaten van De Inloop als werkwijze in het grootstedelijk jongerenwerk* [Research report on the working and results of open youth work]. Amsterdam: Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Metz, J. W., Bos, E., & Heijden, E. A. van der (2012). Duurzaamheid graag. Brede opleiding sociaal werk is te eenzijdig [Call for sustainability. General social work education is to partial]. *Tijdschrift Voor Sociale Vraagstukken*, 2, 30–31.
- Nijhof, K., & Engels, R. (2014). *Meisjes in zorg. Signalering, preventie en behandeling*. Amsterdam: SWP.

- Polanyi, M. (1966). *The tacit dimension*. New York: Double day and company.
- Rensen, P., Kooij, A. van der, Booijink, M., Zwet, R. van der, & Verduin, M. (2009). Passend bewijs voor effectiviteit in de sociale sector. Discussiestuk [Appropriate evidence for effectivity in the social domein. Discussion paper]. Utrecht: Movisie. Retrieved 11 October, 2010, from http://www.movisie.nl/onderwerpen/effectieve_interventies/Discussiestuk_Passend_bewijs_voor_effectiviteit_in_de_sociale_sector.pdf
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation. A systematic approach* (7th ed.). Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage.
- Schön, D. (1983). *The reflective practitioner. How professionals think in action*. Aldershot: Ashgate.
- Scriven, M. (1991). *Evaluation thesaurus* (4th ed.). Newbury Park: Sage.
- Spierts, M. (2005). Een "derde" weg voor sociaal-culturele professies [Third way of social-cultural professions]. *Journal of Social Intervention*, 15(1), 13–21.
- Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professies* [Silent forces of the welfare state. History and future of social-cultural professions]. Amsterdam: Van Gennep.
- Steyaert, J., Biggelaar, T. van den, & Peels, J. (2010). *De bijziendheid van evidence based practice. Beroepsinnovatie in de sociale sector* [Shortsightedness of evidence based practice in social domain]. Amsterdam: SWP.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1990). *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park: Sage.
- Tonkens, E. (2008). *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking, vraagsturing en professionaliteit in de publieke sector* [Emancipated citizens and domesticated practitioners. Market, clientorientation and professionalism in the public sector]. Amsterdam: Van Gennep.
- Vries, J. de (2007). *Wat werkt? De kern en kracht van het maatschappelijk werk* [What works? The core and strengths of social case work]. Amsterdam: SWP.
- Vries, J. de (2010). *Elke methode is zo goed als zijn uitvoerders. Een kritische bespreking van het NJI rapport "Algemene en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie"* [Each method is as good as it's practitioners. A critical review of the report common and specific factors in youth care]. Batenburg: Nascholingscentrum Maatschappelijk Werk.
- Wartna, J., Vaandrager, L., Wagemakers, A., & Koelen, M. (2012). *"Er is geen enkel werkzaam principe dat altijd werkt." Een eerste verkenning van het begrip werkzame principes* [An exploration of the concept common factor]. Wageningen: Universiteit Wageningen.
- Wester, F. (1991). *Strategieën voor kwalitatief onderzoek* [Strategies for qualitative research]. Muiderberg: Coutinho.

DE ONTWIKKELING VAN EEN MET ONDERZOEK ONDERBOUWDE METHODIEK

- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) (2004). *Bewijzen van goede dienstverlening* [Demonstrations of high quality services]. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Yperen, T. van, & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg* [Perspective on effectivity. Handbook for practice oriented effect research in youth care]. Delft: Eburon.
- Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A., & Boendemaker, L. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg* [Common and specific factors in youth care]. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Zunderdorp, R., Herngreen, A., & Vliegen, P. van (2015). *Uit de stijgers, advies over de doorontwikkeling van de WMO-werkplaatsen* [Perspective on the future of CoP's around social support]. Den Haag: Zunderdorp B&M.